

STATISTIKATEGEVUS

Eesti Panga ülesanne on koostada riigi maksebilanssi ning koguda oma ülesannete täitmiseks vajalikku pangandus- ja muud finantsstatistikat. Keskpannga statistikategevuse eesmärk on muu hulgas pakkuda laiemale avalikkusele kvaliteetset, usaldusväärset, ajakohast ja erapooletut statistikat. Eesti Panga statistika kogumise, töötlemise ja avaldamise korraldus on kooskõlas rahvusvaheliste standardite ja statistika heade tavadega. Selleks, et aruandluskoormus oleks optimaalne, teeb keskpang tihedat koostööd Statistikaameti, Finantsinspeksiooni, Eesti Väärt-paberikeskuse ja teiste koostööpartneritega.

2010. aasta 1. augustil jõustus Eestis uus riikliku statistika seadus, mida aitasid välja töötada Eesti Panga statistikaekspertid. Uus seadus on senisest ulatuslikum, hõlmates nüüd ka rahva-, eluruumide- ja põllumajandusloenduse küsimusi. Uus seadus täpsustab statistikakorraldust riigis, sätestab statistikanõukogu asutamise ja riikliku statistika programmi koostamise. Statistikanõukogu asutamise eesmärk on kaasata ühiskonna erinevaid huvigruppe, et otsustada, millist riiklikku statistikat vajatakse. Lisaks on seaduses täpsustatud andmete kogumise, kasutamise ja levitamise põhimõtteid ning sätestatud statistika tegemise kvaliteedikriteeriumid.

Selleks, et Eesti Panga tehtav statistika oleks senisest veelgi paremini kättesaadav ja tarbijasõbralikum, jätkas pank 2010. aastal oma veebilehe statistikarubriigi uue struktuuri ja sisu väljatöötamist.

Statistikavaldkonna ettevalmistused euroalaga ühinemiseks

2010. aasta oli Eesti Panga statistikategevus seotud ettevalmistustega euroalaga ühinemiseks. 2010. aasta esimesel poolel osaleti Euroopa Keskpannga (EKP) järjekordse (Eesti jaoks viimase) lähenemisaruande statistikaosa ettevalmistamises. Pärast Eesti Euroopa rahaliitu vastuvõtmise otsuse teatavaks tegemist toimus

Eesti Panga ja Euroopa Keskpannga vahel rida statistikateemalisi kohtumisi ja konsultatsioone, mille eesmärk oli tagada Eesti Panga valmisolek euroala riikidele kehtivate statistikanõuete täitmiseks.

Eurole ülemineku ettevalmistuse käigus töötati välja ka kogutud sisendandmete ja avaldatud statistika aegridade eurodesse konverteerimise põhimõtted ning tegevuskava.

Euroalaga liitumise ettevalmistustest igas statistikavaldkonnas eraldi võib lugeda allpool.

Pangandusstatistika ja muu finantsstatistika

Pangandusstatistika ja muu finantsstatistika valdkonnas alustati euro kasutuselevõtu ettevalmistusi juba 2010. aasta alguses, kui polnud veel selge, kas asjakohane otsus tuleb Eesti jaoks positiivne. Esmalt kaardistati kõik aruandlust kehtestavad Eesti Panga presidendi määrused, mida oli vaja muuta. Kavandatavatest muudatustest teavitati aegsasti ka aruandesubjekte, et nad saaksid aruannete koostamise süsteemide muutmiseks vahendeid paremini planeerida.

Nagu eespool öeldud, pidasid Eesti Pank ja Euroopa Keskpank mitmeid kohtumisi ja konsultatsioone. Pangandusstatistika ja muu finantsstatistika küsimustes oli Eesti Panga ning Euroopa Keskpannga dialoog eriti tihe, sest euroalaga liitumine tõi palju muutusi. Andmeedastuse kord jäi põhimõtteliselt samaks, küll aga toimus muutusi seni edastatud andmete koosseisus, lisandus suur hulk uute valdkondade andmeedastusi, suurenes andmeedastuste sagedus ja lühenesid tähtajad.

Enim pingutusi nõudsid ettevalmistused rahaloomeasutuste ja investeerimisfondide statistika muudatusteks, samuti väärt-paberistatistika ning kindlustusandjate ja pensionifondide statistika väljatöötamiseks. Ette tuli valmistada statisti-

kasisendid, arvutada näitajad ja edastada väljundid. Infobaas nende valdkondade statistika tegemiseks oli piisav, sest vajalikud muudatused kogutavate andmete koosseisus tehti enamjaolt juba aasta varem. Üks erand oli krediidasutuste kohustusliku reservi statistika, mis tulenevalt kogu raamistiku muutusest eeldas ka uue aruande väljatöötamist. Aruande väljatöötamine, andmekogumise käivitamine ning Euroopa Keskpangale kohustusliku reservi statistika edastama hakkamine kulges probleemideta. Esimene uue määruuse alusel kogutud andmete edastus toimus 7. detsembril ning nende andmete alusel pidid krediidasutused hakkama kohustusliku reservi nõuet täitma alates 1. jaanuarist 2011.

Euroopa Keskpank soovib peaaegu kõigi andmeedastuste korral saada tagasiulatavalt euroalaga liitumisele eelnenud kolme aasta andmeid, nagu olnuks euroalaga liituv riik juba euroala liige. Eesti Pank hakkas nõutud andmeid edastama 2010. aasta lõpus.

Andmete kogumise ja statistika avaldamisprotsessi parema toimimise nimel panustas keskpank 2010. aastal infotehnoloogia arendusse. Näiteks said aruannete edastajad võimaluse kasutada peale seniste allkirjastamismooduste ka ID-kaarti. Samuti loodi Euroopa Keskpangale edastatavate andmete kontrolli süsteem ning jätkati kvartaalsete finantskontode koostamise tarkvara kasutuselevõtu ettevalmistusi.

Aktiivselt tehti koostööd Statistikaameti ja Eesti Väärtpaberikeskusega. Väärtpaberikeskusega lepiti kokku Eesti Pangale edastatavate andmete täiendused, mis võimaldab pangal paremini andmeallikate kvaliteeti kontrollida ja parendada. Sama eesmärki täidab ka Eesti Panga koostöö Statistikaametiga finantssektori piiritlemisel. Finantssektor on oma olemuselt väga spetsiifiline ja keeruline, seetõttu otsustasid Eesti Pank ja Statistikaamet jõud ühendada ning senisest täpsemalt määrata, millised ettevõtted kuuluvad Eestis finantssektorisse. Muu hulgas lepiti

kokku, et finantssektori ettevõtete nimekiri avaldatakse Statistikaameti veebilehel ning seda ajakohastatakse kaks korda aastas. Nimekiri peaks tulevikus muutuma oluliseks abivahendiks aruandjatele oma klientide või tehingupartnerite sektorikuuluvuse määramisel. Ühetaoline ettevõtete klassifitseerimine tõstab kindlasti statistika kvaliteeti ja vähendab statistika tegijate ja andmeesitajate kulusid.

Maksebilansistatistika

Maksebilansistatistika valdkonnas tegi keskpank 2010. aastal ettevalmistusi üleminekuks väärtpaberipõhisele arvestusmetoodikale portfelliinvesteeringute välistehingute ja positsioonide statistikas. Euroopa Keskpanga maksebilansistatistika esitatud nõuete kohaselt peab euroala riikide portfelliinvesteeringute konto koostamismetoodika lähtuma väärtpaberipõhisest andmete kogumisest. Peale väärtpaberipõhise arvestuse peavad euroala riigid oma portfelliinvesteeringute konto tulemused esitama EKP-le vääringute ja emitendi sektorite kaupa.

Nõuete täitmisel on abiks EKP algatusel asutatud Euroopa väärtpaberite keskandmebaas (*Centralised Securities Database, CSDB*), kust liikmesriigid saavad infot neile vajalike väärtpaberite kohta, osaledes ühtlasi andmebaasi ühises halduses ja andmete kvaliteedikontrollis. CSDB andmekvaliteedi haldus on muutunud üha tähtsamaks CSDB suureneva kasutatavuse tõttu nii Euroopa Keskpanga kui ka eri riikide maksebilansi, investeerimisfondide ja muu statistika koostamisel.

Seni kasutati väärtpaberite andmete algallikana valdavalt majandussubjektide raamatupidamisarvestusest pärinevat agregeeritud infot, mida mõjutas see, millist hindamismetoodikat kasutati. Üleminek uuele metoodikale aga tagab riigiti ühtse statistilise käsitluse. Nimelt lähtutakse ühtsest hinna- ja intressiinfost ning jaotusest emitendi riigi järgi ja seejärel riigisiselt emitendi

sektori järgi. Väheneb riikidevaheline asümmeetria, mis on portfelliinvesteeringute peegelstatistikat analüüsidest muutunud statistilistelt oluliseks. Uue meetoodika rakendamine võimaldab vähendada ka andmeesitajate aruandluskoormust. Eesti Pank võttis uue meetoodika maksebilansistatistikas kasutusele 2011. aasta jaanuaris. 2010. aastasse langes meetoodika rakendamise ettevalmistus, sealhulgas asjakohase statistika koostamismetoodika väljatöötamine ning andmebaasi arendustööd.

Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsioon (OECD) kehtestas 2008. aastal otseinvesteeringute statistika meetoodika uue standardi (*Benchmark Definition of Foreign Direct Investment, 4th Edition*), mis Euroopa Liidus rakendatakse 2014. aastast. Standardi põhiline uuendus on, et otseinvesteeringute statistikaga hõlmatakse ka sõsarettevõtted (sama investori mõju all olevad ettevõtted, mis omavad alla 10% osalust või ei oma üldse osalust teineteise omakapitalis). Eesti astumisel OECD liikmeks seati üheks tingimuseks uue meetoodika nõuete rakendamine alates 2010. aastast. Seetõttu jätkasid Eesti Panga ekspertid 2010. aastal uue otseinvesteeringute konto koostamismetoodika väljatöötamist ning andmete kogumissüsteemi (sh küsitlusvormide) kohandamist meetoodikale vastavaks. See võimaldas andmeid 2010. aasta kohta koguda juba uue standardi järgi. Ehkki aastani 2013 avaldatakse Eesti maksebilanssi veel senise meetoodika alusel, võimaldas uue meetoodika paralleelne kasutuselevõtt Eesti Pangal osaleda Rahvusvahelise Valuutafondi korraldatud otseinvesteeringute statistika rahvusvahelises uuringus (*Coordinated Direct Investment Survey*) ning täita OECD-le antud lubadus.

Eesti Schengeni viisaruumiga liitumise tõttu 2008. aastal ei kajastata Statistikaameti koostatavas piiriületusstatistikas enam ühendusesisest inimeste liikumist, mis moodustas piiriületustest ligikaudu 85%. Statistikaamet lõpetas need vaatlused alafinantseerimise tõttu üldse

ära. Nimetatud andmeallikas aga oli oluline Eesti maksebilansi jooksevkonto reisisiteenuste alamkonto koostamiseks. Seetõttu jätkas Eesti Pank juba 2008. aastal alanud koostööd Tartu Ülikoolist võrsunud ettevõttega OÜ Positium LBS, et töötada välja mobiilpositsioneerimisel põhinev piiriületusstatistika meetoodika. See võimaldaks jätkata katkenud, kuid maksebilansi algandmetena olulisi piiriületusstatistika aegridu mitme-päevakülastajate, ühepäevakülastajate ning transiitreisijate kaupa koos geograafilise jaotusega (kuni 100 riiki). Aastal 2010 andis OÜ Positium Eesti Pangale üle meetoodika ning uuringu esimesed tulemused. Eesti Pank kuulutas aasta lõpus välja riigihanke mobiilpositsioneerimisel põhineva kuise piiriületusstatistika koostamiseks, mille OÜ Positium võitis. Ettevõttega sõlmiti kolme-aastane koostööleping.

Nagu varasematel aastatelgi, koostasid Eesti Panga statistikaekspertid ka 2010. aastal kaks maksebilansistatistika kvaliteedianalüüsi. Analüüsid mõõdavad esmaselt avaldatud ja hiljem avaldatud sama perioodi statistika hälbeid erinevate statistiliste meetoditega.

Üks analüüs koostati majasiseseks kasutuseks. Teine valmis Euroopa Liidu määruste kohaselt ja Eurostati eestvedamisel ning see keskendus maksebilansi jooksevkonto ja otseinvesteeringustatistika kvaliteedile. Sellele aruandele tuginedes sai Eesti maksebilansistatistika kvaliteet Eurostatilt hea hinnangu, sest andmete hilisem korrigeerimine on jäänud lubatud piiridesse. Eurostat hindas ainult Eesti ja Euroopa Liidu väliste riikide omavahelise käibe statistika kvaliteeti, mis moodustab maksebilansi jooksevkonto käibest vaid umbes 20%, seetõttu koostasid keskpanga statistikud enda tarbeks kvaliteediaruande, mis hõlmas kogu maksebilansistatistika (maksebilansi kiirhinnang, kvartali maksebilanss, rahvusvaheline investeerimispositsioon). Tulemuste põhjal võib järeldada, et Eesti Panga maksebilansistatistika on saavutanud stabiilselt hea taseme. Olulisemate kontode (kaubad,

teenused) korrigeerimine on väike, tulukonto ja jooksevülekannete konto mõnevõrra suurem korrigeerimine ei sõltu Eesti Pangast. Kvaliteediaruanne on kättesaadav Eesti Panga kodulehe statistikarubriigis.

2010. aastal ajakohastas Eesti Pank rahvusvaheliste maksete deklareerimise ja krediidasutuste maksebilansistatistika andmete esitamise korda. Muutmise vajaduse tingis uus statistikaseadus ning 1. jaanuarist 2011 kehtima hakanud Eesti Panga seaduse uuendatud versioon. Samuti läks keskpank oma kodulehel olevates maksebilansistatistika tabelites tegevusalade klassifikaatori vanalt versioonilt EMTAK2003 (NACE Rev.1.1) üle uuele versioonile EMTAK2008 (NACE Rev.2).

Üldmajandusstatistika

Üldmajandus- ja riigirahandusstatistika vallas jätkati regulaarset andmevahendust Euroopa Keskpangale, Rahvusvaheliste Arvelduste Pangale (BIS) ning Euroopa Liidu majandus- ja rahandusküsimuste peadirektoraadile (ECFIN). Üldmajandusstatistika valdkonnad, milles euroala riikidel tuleb Euroopa Keskpangale muude Euroopa Liidu riikidega võrreldes enam andmeid esitada, hõlmavad ettevõtluse demograafiat, varade (sh kodumajapidamiste varade) statistikat, palgalepete ning kommerts-kinnisvara hindade statistikat. Andmete saamiseks pidas keskpank läbirääkimisi Statistikaameti, Registrate ja Infosüsteemide Keskuse, Sotsiaalministeeriumi ning kinnisvarafirmadega. Nõuetekohaste andmete aegread edastas keskpank Euroopa Keskpangale ettevõtluse demograafia ning varade kohta. Palgalepete statistika Eestis seni puudus, kuid Sotsiaalministeerium tegeleb selle valdkonnaga.

Euroalaga liitumise järel hakkab Eesti Pank osalema euroala riikides ühtse meetodika alusel korraldatavas ning Euroopa Keskpanga koordineeritavas vaatluses, mis käsitleb leibkondade finantsseisundit ning tarbimist (*Household Finances and Consumption Survey*). Vaatluse

eesmärk on saada mikrotaseme andmeid leibkondade varade ja kohustuste kohta. Vaatlus toimub vähemalt kord kolme aasta jooksul. Eesti Panga eksperdid koostasid 2010. aastal uuringu esialgse ajakava ja eelarve ning otsisid koostööpartnerit. Ligikaudu 2000 kodumajapidamist hõlmavate intervjuude tehniliseks läbiviimiseks on nõusoleku andnud Statistikaamet, Eesti Panga ülesanne on andmeid töödelda ja analüüsida ning edastada tulemused Euroopa Keskpangale. Esimene vaatlus korraldatakse 2013. aastal.